

Юхим ЗАГРИВИЙ,
красзнавець

**НОВОГРАД-
ВОЛИНСЬКИЙ –
МІСТО
РАТНОЇ СЛАВИ**

www.zviahel.ucoz.ru

БУДІВНИЦТВО НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКОГО УКРІПЛЕНОГО РАЙОНУ

Багато століть західні кордони України-Русі потребували особливої уваги щодо захисту від іноземних вторгнень. Це відноситься і до стародавнього міста Звягеля – Новограда-Волинського, який у 20-х роках ХХ ст. був форпостом на західній ділянці державного кордону України і Польщі.

У 1929 році із Житомира в Новоград-Волинський був переведений один стрілецький батальйон 131-го Тарашанського полку 44-ї Київської Червонопрапорної стрілецької дивізії для підсилення прикордонного режиму. Навесні 1932 року весь склад цього полку був передислокований до Новограда-Волинського.

Тоді ж у Новоград-Волинський із Тамбова переведена 14 кавалерійська дивізія ім. О. Пархоменка (55, 56, 57, 59 кавалерійські полки, механізований полк, кінно-артилерійський полк, окремий ескадрон зв'язку, окремий саперний ескадрон, окремий зенітно-кулеметний ескадрон та інші підрозділи дивізійного підпорядкування), якою командував Леонід Григорович Петровський, син всеукраїнського старости Г.І. Петровського.

Протягом 1935-1937 років у Новограді-Волинському сформована 12-а танкова бригада. Командир – Колесниченко Михайло Якович.

45-й артилерійський полк та залишки особового складу з інших підрозділів 45-ї стрілецької дивізії стали основою 45-ї стрілецької дивізії, друге формування якої розпочалося в Новограді-Волинському в 1935 році. Командиром дивізії призначений Зусманович Григорій Мойсейович. Формування дивізії завершилось до 1 травня 1938 року.

Одночасно з формуванням своїх підрозділів дивізія протягом 1937-1939 років брала безпосередню участь у будівництві оборонних споруд Новоград-Волинського укріпленого району (УРУ) № 7 та у комплектуванні його організаційної структури.

Рішенням Ради народних комісарів СРСР та Ради народних комісарів УРСР в межах міста і району Новограда-Волинського були виділені великі

*Будинок Червоної Армії, нині – Будинок офіцерів
(фото 2009 року)*

земельні ділянки для розташування військових містечок: будівництва казарм для особового складу, житлових будинків керівного складу, стаєнь, їдальні, крамниці, лазні, прального комбінату, Будинку Червоної Армії, шпиталю, школи, дитячого садку, водоканалізаційною системою та очисними спорудами; полігонів:

навчальних полів, стрільбищ, танкодрому; доріг, мостів, ліній зв'язку та інших об'єктів та споруд.

Для прикордонних військ будувалися: комендатура, застави, складські приміщення, прикордонне обладнання, лінії зв'язку та сигналізації, спостережні вишки, прикордонні смуги стеження та ін. Будівництво відбувалося з 1932 до 1939 року – перша черга, 1940 рік – друга черга.

Поряд з цим у Новограді-Волинському була розгорнута робота з будівництва та обладнання аеродромів поблизу сіл Броніки та Федорівка, де були найвідповідніші за площею земельні ділянки та шляхова мережа.

Для військового будівництва була створена військово-

Будинок Б.С.Мезенцева – штаб 14-ї кавалерійської дивізії

будівельна організація – УНР-99 (управління начальника робіт № 99) із штатною спеціалізованою технікою (автомобілі, електростанції, екскаватори, бульдозери, каменедробарки, однокітні двигуни, електрозварювальна апаратура, мото-воз, вагонетки, компресори, прожектори та інша техніка) для розробки гранітного кар'єру та спорудження довгочасових вогневих точок (ДВТ). Доставку будівельних матеріалів до місць будівництва здійснювала автоколона. Очолював УНР-99 Мищенко Сила Петрович.

У 1932 році, після прибуття в Новоград-Волинський 14-ї кавалерійської дивізії, від Коростенської залізничної магістралі була виведена тупикова ділянка залізниці в районі села Ржатківка (нині – східний край вул. Дружби) до села Лубчиця (нині – район міста), де були обладнані спеціальні майданчики для розвантаження багаточисельних ешелонів, що доставляли у Новоград-Волинський вантажі і техніку для військових частин гарнізону, будівельні матеріали для інтенсивного і масштабного будівництва в цій зоні.

Штаб 14-ї кавалерійської дивізії розташувався у великому двоповерховому особняку поміщика Б.С.Мезенцева.

Інженерним батальйоном Київського військового округу побудовані залізниця Житомир – Новоград-Волинський, залізничний міст через р. Случ у с. Гульськ, залізнична станція Новоград-Волинський-2 та велика прикордонна база паливно-мастильних матеріалів.

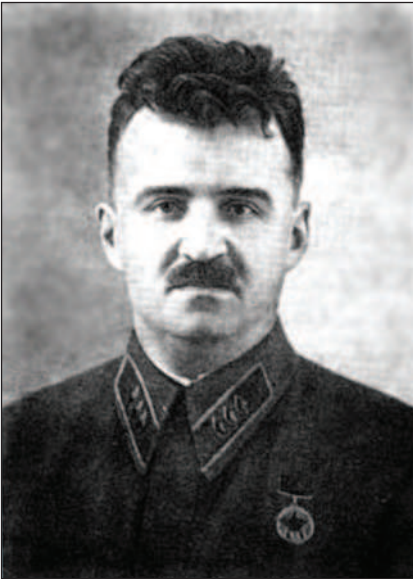
Новоград-Волинський укріпайон № 7 простягався на 120 кілометрів: Катеринівка Ємільчинського району – Чижівка – Новоград-Волинський – Гульськ – Рогачів – Баранівка – Ново-Миропіль – Коростки – Новий Любар (вздовж річки Случ). На західних межах міста: Олександрівка – Єлизавет – Наталіївка – Маковиці – Майстров – Сусли – Смолка. Західний передовий рубіж довжиною біля 20 кілометрів проходив через села: Красилівка – Дідовичі – Ярунь – Кам'янка. До системи УРу входили гідропоруди: водосховище з греблею на р. Могилянка в Катеринівці, гребля на р. Случ в Гульську для створення об'ємного водосховища та електростанції. Споруджено опорний пункт УРу в с. Гульськ на Панській Горі з системою підземних ходів та приміщень, у тому числі – командним пунктом, наземними вогневими артилерійськими і кулеметними точками та двоповерховий підземний командний пункт у Новограді-Волинському в районі Будинку Червоної Армії.

З 1932 до 1939 року на лінії Новоград-Волинського УРу було споруджено 216 залізобетонних артилерійських і кулеметних ДВТ: чотириамбразурних з броньованими ковпаками, три-, дво- та одноамбразурних – кинджального вогню, дво- і чотирикапонірних – для артилерії. У кожній точці

в обов'язковому порядку було джерело водопостачання – нартоновські колодязі. Споруджено два командні пункти, закладений підземний кабель, розчищені сектори обстрілу з кожного капоніра і амбразури довжиною до 1000 метрів, вириті траншеї до колодязів та тилових пунктів збору.

Підготовчі роботи з будівництва прикордонного Новоград-Волинського УРу розпочалися у 1929 році. Широкомасштабні будівельні роботи зі спорудження фортифікаційних об'єктів у прикордонній зоні № 1 були розгорнуті навесні 1932 року, коли повністю укомплектовано робочими кадрами УНР-99, і в Новоград-Волинський передислоковані 131-й Таращанський стрілецький полк 44-ї стрілецької дивізії із Житомира та 14-а кавалерійська дивізія ім. О. Пархоменка із Тамбова.

На цей час до повної штатної чисельності був доведений особовий склад і табельна зброя Славутського прикордонного загону, що дозволило значно посилити прикордонний режим, особливо на важкій ландшафтній ділянці державного кордону в лісово-болотній місцевості від Корця до Городниці, яка пильнувалася особливо. На території Городницького, Ярунського і Новоград-Волинського районів була встановлена суворе режимно-перепускна зона № 1.

*Петровський Леонід Григорович
(1902-1941), 1928-1934 – командир
14-ї кавалерійської дивізії*

Передовий край Новоград-Волинського УРу проходив в основному правим берегом річки Случ, відхиляючись від неї до сходу на 10 кілометрів з правого флангу на дільниці Варварівка – Катеринівка – Вільшанка (колишня Кука-Гута) і до заходу на 4 кілометри в районі Новограда-Волинського, де він проходив лінією Олександрівка – Єлизавет – Наталіївка – західний край

залізничної станції Новоград-Волинський-1 – Сусли.

Ще західніше від Новограда-Волинського, на відстані 16-20 кілометрів від переднього краю головної смуги УРу, в 1938-39 роках був побудований окремих передовий вузол оборони на лінії Красилівка – Дідовичі – Ярунь – Кам'янка, в якому було 55 довгочасових споруджень, які не мали внутрішнього

обладнання (перископів, фільтрів, вентиляційних приладів, засобів зв'язку) і стаціонарного озброєння.

Укріплений район у бойовому стані складався з 216 ДВТ із середньою щільністю 1,8 точки на 1 кілометр фронту. Вони були розташовані в одну лінію, і лише в районі Новограда-Волинського та Ново-Мирополя – у 2-3 лінії, ешелонуючись у глибину на 4 кілометри. За штатом воєнного часу гарнізон УРУ мав бути розгорнутий до складу 4-х кулеметних батальйонів (один батальйон на 30 кілометрів фронту), 20-ти взводів капонірної артилерії, інженерного батальйону, окремої роти зв'язку і штабу УРУ.

Щодо табельної зброї – укріпрайон мав 76-мм гармат – 39, станкових кулеметів «максим» – 423, ручних кулеметів РПД – 212.

Крім цього, в структурі Новоград-Волинського УРУ було:

— у Катеринівці – гідропорука з водосховищем на р. Могилянка; у випадку прориву супротивника заплава цієї річки підлягала затопленню;

— у Гульську – гідропорука на р. Случ з електростанцією і шлюзовою системою для нагального водоскиду з метою затоплення заплави річки від Гульську до Городниці. Там же, на Панській Горі, була споруджена мінна галерея;

— на заході міста, на 200 метрів північніше перехрестя доріг на Рівне, Коростень, Шепетівку розташовані дві ДВТ: кулеметна двоповерхова з броньованими ковпаками кругового обстрілу на чотири амбразури (у цій точці був розміщений командний пункт командира роти) та двокапонірна артилерійська точка, які були з'єднані підземним проходом довжиною 70 метрів.

*Срьоменко Андрій Іванович
(1892-1970), 1935-37 – заступник
командира, 1937-38 – командир
14-ї кавалерійської дивізії,
Маршал Радянського Союзу (1955),
Герой Радянського Союзу (1944)*

ДВТ Новоград-Волинського УРу (фото 2009 року)

Характеристика довгочасових вогневих точок:

- товщина зовнішньої залізобетонної стіни – 1.5 м;
- товщина стелі – 1.2 м;
- товщина внутрішніх стін – 0.6 м; висота броньованого ковпака – 1.0 м, товщина його корпусу – 200 мм, діаметр ковпака – 2.12 м. (Довідка: бронебійний снаряд калібру 75 мм урізається в корпус броньованого ковпаку на глибину до 100 мм).

У схемі лінії оборони Новоград-Волинського укріпрайону, який захищав київський стратегічний напрямок, особливе місце відводилося «Гульській мінній галереї», єдиній у всім УРі.

Ключовою точкою с. Гульськ є «Панська гора», звідки відкривається чудовий краєвид на лівий берег р. Случ. Саме тут в 1932-39 роках на поверхні гори та в її глибинах (15-18 м донизу) була споруджена потужна група залізобетонних ДВТ: дві триамбразурні кулеметні точки фронтального

вогню, дві двоамбразурні кулеметні точки флангового вогню та одна вогнева точка – артилерійський капонір для двох 76-мм гармат з максимальною дальністю стріляння 5500 метрів у південному напрямку вздовж русла р. Случ для прикриття кулеметних точок, розташованих на її берегах.

На пагорбі біля залізничного моста споруджена ще одна двоамбразурна кулеметна точка, яка прикривала міст та прилеглу до нього територію.

Підземна частина «Гульської галереї» складалася з приміщень для відпочинку гарнізону, командного пункту, вузлу зв'язку, складських приміщень для боєприпасів, майна, продуктів харчування, лазарету, машинного залу з дизель-генератором, приміщень для вентиляційного обладнання, декількох туалетів, колодязю та котла для підтримки постійної температури у підземних приміщеннях.

Зв'язок між окремими елементами укріплень здійснювався потернами, які мали ширину 1.05 м, висоту 2.15 м (потерна – підземний коридор чи галерея для сполучення між фортифікаційними спорудами, фортами фортець чи опорними пунктами укріпрайонів).

Для розміщення людей, обладнання та спорядження слугували приміщення шириною 1.85 м, висотою 2.45 м. Усі підземні спорудження було вирублено у скальному ґрунті від 10 до 18 м від поверхні та були зміцнені бетонними секціями. Це забезпечувало гарний захист при обстрілі великокаліберної артилерії та авіаційному бомбардуванні. Загальна довжина підземних комунікацій укріпленої групи складала 515.6 м.

Гарнізон укріпленої групи за бойовим штатним розкладом складав 130 осіб, що дозволяло забезпечувати чергування та ведення бою, як мінімум, у дві зміни.

Кубатура підземних приміщень дозволяла в особливих випадках тимчасово розмістити позаштатно стрілецький чи інший підрозділ кількістю декілька сотень осіб для десантування в тил противника чи проведення будь-якої іншої операції.

Одночасно із будівництвом Новоград-Волинського укріпрайону будувалися Шепетівський, Коростеньський, Київський укріпрайони, які мали міцно захищати київський напрямок. Після перенесення державного кордону на Західний Буг у кінці 1939 року будівництво і удосконалення точок припинилося.

У зв'язку з гострою нестачею робочих рук рішенням уряду України на новоград-волинське будівництво був організований набір робочих в Білоцерковському, Васильківському, Таращанському та інших районах Київської області. Тисячі будівельників з родинами прибули, щоб прискорити

будівельні роботи у прикордонній зоні та покращити якість будівництва. Для приїжджих робочих були збудовані утеплені бараки, створені умови для хорошого заробітку, отримання продовольчих пайків та спецодягу.

За якість будівництва та термінами виконання робіт був встановлений суворий контроль. З інспекціями до Новограда-Волинського приїжджали члени українського радянського уряду, військові та партійні працівники високого рангу із Києва і Москви, які ретельно слідкували за будівництвом та за потребою надавали всіляку швидку допомогу.

Військові Новоград-Волинського гарнізону також брали участь у будівництві. До складу 14-ї кавалерійської дивізії входили 16 тисяч військових та 18 тисяч коней. У 131-му Таращанському полку проходили службу 1500 військових. Військові та коні були розквартировані в селах Новоград-Волинського, Ярунського, Баранівського районів. Але як тільки житлові, службові приміщення та стайні добудовувалися, тут же переселялися до них.

Потрібно віддати належне місцевому населенню, яке надавало велику підтримку щодо прийняття військових на тимчасове проживання у свої домівки, особливо в осінньо-зимовий період 1932-34 років. Між населенням та військовими встановилася щира дружба і доброзичливість.

У зв'язку з розгортанням у місті і районі великої будівельної програми, виникла нагальна необхідність знести (ліквідувати) частково або повністю села району: Лубчиці, Євгенівка, Ново-Звягель, Ржатківка, Гали, Сергіївка, Нова Ржатківка, Іванівка, Борисівка, Немелянка, Кубли, Олександрівка, Лідівка, Єлизавет, Фризівка, Мар'янівка, Боголюбівка, Юзефін. Частина жителів цих сіл були працевлаштовані на військовому будівництві, решта сільських жителів була переселена в інші села Новоград-Волинського та сусідніх районів і областей, де ним було надано житло. Села Новоград-Волинського району Княжа Звягельська та Княжа Корецька, розділені р. Церем після клопотання військових Таращанського полку були об'єднані в одне село з назвою Таращанка (у лісі біля цього села знаходилися літні табори 131-го Таращанського полку).

Колгоспи, які були створені до 1932 року у вищезгаданих селах, окрім Таращанки, в зв'язку з початком військового будівництва у прикордонній зоні, були ліквідовані. На вільних земельних площах у цих селах були створені військові підсобні господарства, які здебільшого вирощували картоплю та овочі, заготовляли сіно, тощо. У невеликих розмірах сіяли овес, ячмінь, пшеницю. Були молочні ферми і поголів'я свиней. Робоча сила – жителі ліквідованих сіл, що залишилися на місцях. За свою працю вони отримували

ли заробітну плату, продовольчі пайки та спецодяг (військовий, із категорії вживаного). Тяглова сила – вибракуювані з кавалерійських частин коні.

Значущість оборонної структури на кордоні з Польщею знайшла своє відображення у введенні підвищених норм матеріального забезпечення міста і району Новоград-Волинського товарами першої необхідності за заниженими цінами у державній торговій мережі, у розширеному асортименті культтоварів, у будівництві шкіл (безкоштовне забезпечення учнів підручниками та зошитами), клубів (кінофікація), лікувальних закладів. У прикордонному Новограді-Волинському були побудовані кращі на той час шпиталь, будинок Червоної Армії, школи № 2, 3, 7.

На території прикордонної зони № 1 була введена жорстка перепускна система. В'їзд у місто Новоград-Волинський із внутрішніх районів країни здійснювався тільки за спеціальними перепустками НКВС. Протягом 30-х років Новоград-Волинський та вся навколишня територія, що входила у прикордонну зону № 1, була величезним будівельним майданчиком. Крім військових містечок та оборонних споруд тут велося будівництво шляхової системи. Було побудовано шосе Коростень – Новоград-Волинський – Шепетівка, споруджені мости через р. Случ у Чижівці та в місті біля пивзаводу. Була ґрунтовно реконструйована шосейна магістраль Житомир – Новоград-Волинський.

У 1937 році на території України було продовжено будівництво союзної рокадної (вздовж кордону) автодороги Ленінград – Одеса, українська ділянка якої проходила від залізничної станції Рихальська (вис.220) на південь через населені пункти Тупальці, Миколаївка, Чернецька Слобода (Лебедівка), Дзигунка (Яворівка), Кам'яний Брід, Держинськ, Хмельник та далі в напрямку Вінниці, Жмеринки, Одеси.

На дільниці Рихальська – Хмельник був відсипаний шляховий насип, побудовано декілька мостів на річках, віадуки на перехрестях залізниць. Ця автомобільна магістраль мала відігравати стратегічну роль для руху військ вздовж державного кордону у випадку надзвичайних обставин, для транспортування вантажів і техніки господарського призначення та розвитку західного, південно-західного і північно-західного регіонів країни від Ленінграда до Одеси. У зв'язку з перенесенням державного кордону на річку Західний Буг у 1939 році, будівництво української ділянки автомагістралі було припинено, тверде покриття на цій ділянці зробити не встигли.

На будівництві автомагістралі як робочу силу використовували засуджених громадян з малим терміном покарання.

Приміщення поштової станції, де у 1935-1939 роках розміщувався штаб 45-ї стрілецької дивізії

За Ризькою мирною угодою від 18 березня 1921 року державний кордон України і Білорусі з Польщею проходив на 27 км західніше Новограда-Волинського (Корець-Польський). На відстані 27 км від кордону з Польщею знаходилась й столиця Білорусі Мінськ (Радошковичи-Польський).

У зв'язку з передислокуванням 45-ї

стрілецької дивізії в Західну Україну у вересні 1939 року, функції основного штатного органу управління Новоград-Волинським УРОм прийняв на себе дублюючий (прихований) штаб зі складу дивізії. Комендантом був призначений підполковник Михайлов, комісаром – батальйонний комісар Тепельбойм, начальником штабу – майор П.Ф.Сябрюк. Основний командний пункт – у м. Новограді-Волинському, запасний – у м. Мархлевську (нині – Довбиш). У складі укріпрайону – штаб, начальник артилерії, УНІ (управління начальника інженерів), три кулеметних батальйони, окрема рота зв'язку, саперний батальйон.

Після встановлення нового державного кордону вздовж річки Західний Буг війська на колишні місця свого розквартирування (Новоград-Волинський, Житомир, Коростень, Бердичів, Овруч) вже не повернулися.

Сябрюк Прокіп Федосійович — начальник штабу Новоград-Волинського укріпрайону у 1939-1941 роках

Наприклад, новим місцем дислокування 45-ї стрілецької дивізії стали Ковель, Любомль, Шацьк; на базі 12-ї танкової бригади була сформована 41-а танкова дивізія з місцем дислокування – північніше Володимира-Волинського; 14-а кавалерійська дивізія ім. О. Пархоменка і штаб 5-го кавалерійського корпусу були відведені до Ізяслава (50 кілометрів західніше Шепетівки).

Джерелом відомостей щодо Новоград-Волинського укріпрайону є запис розповіді його колишнього начальника штабу підполковника Сябряка Прокопа Федосійовича, який був в Новограді-Волинському 9-13 жовтня 1976 року, книга колишнього заступника начальника оперативного відділу штабу 5-ї армії Південно-Західного фронту О.В.Владимирського «На київському напрямку».

НАПЕРЕДОДНІ СУВОРИХ ВИПРОБУВАНЬ

30 листопада 1939 року, о 8.00 годині ранку, війська Ленінградського військового округу перейшли радянсько-фінський кордон. Розпочалася кровопролитна сутичка радянських і фінських військ в суворих кліматичних умовах, коли морози доходили до – 40-45⁰ С.

Перші ж бойові сутички радянських і фінських військових формувань у грудні 1939 року на Карельському перешийку при зміцненій лінії оборони супротивника, мінних полях, лісових завалах, сильно пересіченій місцевості, в люті морози показали, що хибне психологічне «шапкозакидательство», яке витало серед населення та військ, робить завдання з подолання лінії Манергейма дуже важким та буде оплачено великою кров'ю і серйозними політичними втратами.

Наявних підготовлених військ у Ленінградському військовому окрузі (з 7-го січня 1940 року – Північно-Західний фронт) було явно недостатньо. Вимагалось термінове подання додаткових сил і засобів за рахунок східних та південних військових округів держави.

У фінляндській операції був задіяний призовний контингент Житомирської області, конкретно міста і району Новограда-Волинського. Ось перелік частин та з'єднань, які опинилися в зоні бойових дій на фінляндському фронті з грудня 1939 року до березня 1940 року:

1) 44-а Київська Червонопрапорна стрілецька дивізія ім. Щорса: стрілецькі полки – 25-й, 146-й Богунський, 305-й Донецький, 179-й гаубичний артилерійський полк, 122-й легкий артилерійський полк, 312-й бронетанковий батальйон.

2) 45-а стрілецька дивізія КОВО (Київського Особого військового округу) другого формування, сформована в Новограді-Волинському.

У грудні 1939 року 44-а дивізія в повному складі була перекинута залізницею із Тернополя, де на той час дислокувалася, у Східну Карелію, на ст. Кемь. У складі 9-ї армії, разом зі 163-ю стрілецькою дивізією брала участь у наступальній операції в напрямку міста Суомуссалмі. «Жахлива темрява Приполяр'я, де зимовий час перетворюється в саму суцільну млу без ранку і вечора, позбавила багатьох червоноармійців, що приїхали з України, розуму. А краса північного сьйива сприймалась ними, як зловісні примарні вогні».

Становище підсилювала повна невідповідність 44-ї дивізії до ведення бойових дій в умовах суворої зими.

Радянська колона на Раатській дорозі поблизу Суомуссалмі

На північ дивізія була перекинута, не маючи кожухів, валянок, рукавиць.

Дивізійним та армійським командуванням 9-ї армії були допущені серйозні прорахунки у бойових діях. Військовий контингент чисельністю біля 17 тисяч осіб опинився в оточенні фінів. Дивізія у боях 6-7 січня 1940 року втратила 70% особового складу, біля

1200 бійців і командирів опинилися у полоні, велика кількість бійців обморозилася.

Загалом радянські війська під Суомуссалмі втратили біля 23 тисяч осіб. Фінські війська – біля 800 військових.

11 січня 1940 року відбувся суд під відкритим небом протягом 50 хвилин. Командир 44-ї стрілецької дивізії комбріг А.І. Віноградов, начальник штабу полковник А.І. Волков, начальник політвідділу полковий комісар І.Т. Пахоменко засуджені до вищої міри покарання. Вирок приведений до виконання негайно – засуджені були розстріляні взводом червоноармійців.

Решта 44-ї стрілецької дивізії була виведена із фронтової зони. Командири, які залишилися в живих, пройшли ретельне «чищення».

Люди, призвані на військову службу у Новограді-Волинському у вересні 1939 року для поповнення 45-ї стрілецької дивізії до штатів вій-

ськового часу, після закінчення походу на Західну Україну додому, в Новоград-Волинський, демобілізовані не були.

Згідно з розпорядженням Генерального штабу, на 45-ту стрілецьку дивізію було покладено завдання терміново сформувати два запасних батальйони (43 і 45) за рахунок резервного особового складу та відправити їх у розпорядження командування Ленінградського військового округу (на Карельський перешийок). Директива Генштабу була виконана: два запасних батальйони були швидко сформовані (в основному за рахунок наших земляків, які чекали відправлення додому) та відправлені за призначенням.

Незабаром надійшло чергове розпорядження Генштабу: терміново сформувати ще два запасних батальйони (67 і 68) та відправити у розпорядження командування Північно-Західного фронту, яке було негайно виконано (в основному за рахунок решти призовників із запасу Новоград-Волинського, Ярунського, Городницького та інших сусідніх військкоматів). Загалом із 45-ї стрілецької дивізії відправлено декілька тисяч осіб. Додому з лінії Манергейма повернулись лічені одиниці.

Два новоград-волинці удостоєні звання Героя Радянського Союзу за дії під час радянсько-фінської війни. Це – Юрій Миколайович Горбко та Степан Іванович Полянський. На військовому кладовищі Новограда-Волинського похований ще один герой російсько-фінської війни – Федір Якимович Ліпаткін, який загинув вже після Великої Вітчизняної війни – у 1952 році при виконанні службових обов'язків.

Ю.М.Горбко народився у м. Новограді-Волинському, під час війни був командиром 2-й ескадрильї 50-го швидкісного бомбардувального авіаполку

Фінські воїни оглядають трофейний радянський танк

ВПС 7-ї армії Північно-Західного фронту. До січня 1940 р. здійснив 52 бойових вильоти. Нагороджений медаллю «За відвагу». 21 березня 1940 року йому вручений орден Леніна та медаль «Золота Зірка» Героя Радянського Союзу за № 255. Командир авіаційної ескадрильї майор Ю.М Горько у серпні 1941 р. призначений командиром 24-го бомбардувального авіаполку. Літав на пікіруючому бомбардувальнику ПЕ-2. У лютому 1942 р. йому присвоєно військове звання підполковник. Загинув під час повітряного бою в травні 1942 року у районі російського міста Ізюм.

Горько Юрій Миколайович (1908-1942)

С.І.Полянський народився у селі Майстрів нині Новоград-Волинського району. Під час радянсько-фінської війни – лейтенант, командир роти 233-го стрілецького полку 97-ї стрілецької дивізії 23-ї армії. За мужність і відвагу під час штурму фінської ДВТ йому присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна та медалі «Золота Зірка» за № 458. Під час Великої Вітчизняної війни воював на Південно-Західному та Степовому фронтах. Командував 458-м стрілецьким полком 111-ї стрілецької дивізії. Помер від важких поранень, отриманих під час боїв за визволення Харкова, у вересні 1943 року.

*Полянський Степан Іванович
(1913 -1943)*

Ф.Я.Ліпаткін у боях радянсько-фінської війни був червоноармійцем. Під час повернення із розвідки виконував обов'язки командира роти 136-го стрілецького полку (97-а стрілецька